

RÉSZVÉTELI TERVEZÉS ÉS KUTATÁS A TÁJÉPÍTÉSZETBEN: A KEZDETEKTŐL A TÁJKARAKTER-KUTATÁSIG

PARTICIPATORY PLANNING AND RESEARCH IN LANDSCAPE ARCHITECTURE: FROM THE BEGINNINGS TO THE LANDSCAPE CHARACTER ASSESSMENT

Boromisza Zsombor^{1*}, Jáklai Eszter², Jombach Sándor³, Erdei Tímea⁴,
Keszthelyi Ákos Bence⁵, Valánszki István⁶

¹PhD, egyetemi docens, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék
boromisza.zsombor@uni-mate.hu

²PhD, egyetemi tanársegéd, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kert- és Szabadtértervezési Tanszék
jakli.eszter@uni-mate.hu

³PhD, egyetemi docens, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék
jombach.sandor@uni-mate.hu

⁴MSc, PhD-hallgató, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

⁵MSc, PhD-hallgató, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

⁶PhD, egyetemi docens, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék
valanszki.istvan@uni-mate.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A tájépítészetben a tervek megalapozásához nemcsak a társszakmák kutatóival és tervezőivel folytatott konzultációkra van szükség, hanem a tervezési területen érintett felek bevonása is indokolt. A helyben élők, a térségben dolgozók, a gazdálkodók, a döntéshozók, a tulajdonosok, továbbá a gyakori látogatók, a turisták is fontos információval gazdagíthatják a tájvizsgálatokat, és valamennyien érdekeltek lehetnek a tervezési folyamatban. Közreműködésük a kutatási munkában, bevonásuk a tájépítészeti tervezési folyamatba hozzájárul a tájról alkotott tudás bővítéséhez és a tervek helyi elfogadásához az érintettek igényeinek, jövőképeinek megismerése által. A cikkben bemutatjuk a hazánkban alkalmazott közösségi kutatás és tájépítészeti részvételi tervezés módszereit és példáit.

ABSTRACT

The establishment of plans in landscape architecture requires not only consultation with researchers and designers of other professions but also the involvement of stakeholders in the field of design. Local people, people working in the area, farmers, decision-makers, owners, frequent visitors, and tourists may also be interested in the planning process. Their participation in the research work, their involvement in the landscape architecture planning process contrib-

* levelező szerző

utes to the realization of 'participatory planning'. The paper also presents examples of participatory planning in landscape architecture and participatory research methods used in Hungary.

Kulcsszavak: közösségi kutatás, részvételi tervezés, tájépítészet, tájkarakter-kutatás

Keywords: community research, participatory planning, landscape architecture, landscape character assessment

BEVEZETÉS

A települések és a tágabb térségek, a tájak dinamikus változásában, fejlődésében fontos szerepet képvisel a tájépítészeti szakterület mint a változásmenedzsmment eszköze. A tájépítészeti kutatások és tervek megalapozásához nemcsak a társzszakmák kutatóival és tervezőivel folytatott konzultációkra van szükség, hanem a tervezési területen érintett felek bevonása is indokolt. Részvételi tervezésnek (más néven: közösségi tervezésnek) nevezzük azt a folyamatot, amely során már a tervezés kezdeti szakaszától bevonják az érintetteket (Demeter, 2012; Sain, 2010). A helyben élők, a térségben dolgozók, gazdálkodók, döntéshozók, tulajdonosok, továbbá a gyakori látogatók, turisták is érdekeltek lehetnek a tervezési folyamatban. A részvételi tervezés során a táj változásával, az új fejlesztésekkel kapcsolatos döntésekben nemcsak a domináns döntéshozói és szakértői vélemények tudnak teret kapni, hanem egy széles társadalmi réteg szempontjait is figyelembe lehet venni. A bevonás következtében a helyi szereplők a kutatásokban, tervekben rögzített szakértői eredmények, fejlesztések üzeneteit, értékrendjét jobban el tudják fogadni, magukénak érzik, ezáltal nagyobb az esély a fejlesztések megvalósulására is. Az Európa Tanács Táj Egyezménye is célul tűzi a helyi tudás integrálását a jövő célkitűzéseinek megfogalmazásába.

A cikkben bemutatjuk a hazánkban alkalmazott tájépítészeti részvételi tervezéssel kapcsolatos példákat és a részvételi kutatás módszereit is, különböző időszakokra és speciális célcsoportokra vonatkoztatva. Kiemelten kezeljük a tájléptékű kutatásban, a hazai tájépítészetben alapvető jelentőségűnek tekinthető és aktuális, közelmúltbeli tájkarakter-kutatás során alkalmazott bevonási gyakorlatot és tapasztalatokat.

A RÉSZVÉTELI TERVEZÉS KEZDETEI HAZÁNKBAN

A részvételi tervezés gondolata az 1960-as években jelent meg, amikor a településtervezők felismerték, hogy a felülről lefelé irányuló döntéshozatal helyett az érintett közösségekkel való együttműködés, nézőpontjuk megértése és képviselete a tervezési folyamatokban hozzájárulhat az élhető és befogadó térségek,

települések létrehozásához (Davidoff, 1965). Az 1970-es évektől kezdve egyre népszerűbbé váltak a részvételiséggel kapcsolatos elképzelések, és világszerte megpróbálták integrálni a tervezésbe. Az 1990-es évektől kezdve pedig kifejezetten hangsúlyossá vált, és a fenntartható fejlődéshez kapcsolódóan fontos célkitűzésként jelent meg a közösségek tudásának, képességeinek és részvételének fejlesztése (Dömötör, 2008). Ezzel együtt fokozatosan átalakult a közösségi részvétel fogalma is, és a korábbi közösségi fórumokon való részvétel. Mára a véleménynyilvánítás helyett sokkal inkább olyan eszközök és módszerek alkalmazását jelenti, amelyek által lehetővé válik az érintettek számára, hogy az aktív döntéshozatal részesei legyenek. Hazánkban az 1970-es évektől kezdve igyekeztek integrálni a részvételi tervezés módszereit (Dömötör, 2008).

RÉSZVÉTELI TERVEZÉSI PROJEKTEK A 2010-ES ÉVEKTŐL

A 2010-es évektől kezdve itthon is számos projekt valósult meg a részvételi tervezés elveinek mentén, és több kiadvány is született, amely a részvételi folyamatokhoz nyújt elméleti és gyakorlati támogatást. 2010 óta több kiadvány is megjelent, amelyek gyakorlati útmutatóként, módszertani gyűjteményként és tervezési eszköztárként szolgálhatnak különböző léptékű részvételi tervezési folyamatokhoz (Bardóczi–Giczey, 2010; Sain, 2010; Demeter, 2012; Deák et al., 2018; Sain–Rab, 2018). A gyerekek tervezésbe való bevonásához nyújtanak segítséget a kultúr-Aktív Egyesület kiadványai (Szilágyi-Nagy–Mihály, 2021).

A részvételi tervezés gondolata az egyetemi szintű tájépítészeti oktatásban is jelen van. A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézetében (MATE TTDI) és jogelődjében – a Tájépítészeti Karon – 2003 óta kutatják és oktatják a közösségi részvétel elméletét és módszereit (Dömötör, 2008). Az egyetem partnerintézménye a 2015 és 2018 között megvalósuló *Landscape Education for Democracy*, valamint a 2019 óta tartó, jelenleg is futó *Landscape Education for Democracy towards Leadership, Empowerment, Agency, Partnership* elnevezésű Erasmus+ programnak, melynek célja a részvételi tervezés elveinek megismertetése a jövő tájépítész és építész tervezőivel, akik a részvételi demokrácia fontos résztvevőivé válhatnak ezáltal.

Az első hazai városrész léptékű tervezési folyamat, melyben dokumentáltan fontos szerepet játszott a részvételiség, a józsefvárosi Magdolna negyedben 2005 és 2015 között megvalósult szociális városrehabilitációs program volt, melyet a Rév8 Józsefvárosi Rehabilitációs és Városfejlesztési Zrt. koordinált. A komplex városmegújítás részeként épületfelújítási programok, közterület-fejlesztés, szociális, közösségi és bűnmegelőzési programok, valamint gazdaságfejlesztési és foglalkoztatási program valósult meg. A köztérfejlesztési programon belül elsőként a negyed legnagyobb közterületének, a Mátyás térnek a megújítása került a fókuszba,

a lakosság minél szélesebb körű bevonásával (Dömötör, 2008). A tervezés 2006-ban indult, amelybe bekapcsolódott a Budapesti Corvinus Egyetem Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszéke is (Foltányi, 2008). A Magdolna Negyed Programhoz kapcsolódik a Teleki tér megújítása is, amelynek közösségi részvételen alapuló tervezése 2013-ban zajlott az Újirány Tájépítész Csoport vezetésével. A helyiek ötleteit összegyűjtve és velük folyamatosan konzultálva alakult a park terve, mindeközben pedig a helyi közösség is összekovácsolódott, megerősödött, később egyesületet is alapítottak, mely azóta is aktív szerepet játszik a helyi közösségben.

Napjainkra a szemléletmód egyre meghatározóbbá válik az egyes települések, településrészek, valamint a zöldinfrastruktúra-hálózatok tervezése során. A Völgyzugoly Műhely saját, mediációs módszereken alapuló részvételi tervezési metodikát dolgozott ki, melynek mentén 2011 óta készít településfejlesztési dokumentumokat (Integrált Városfejlesztési Stratégia és településfejlesztési koncepció) és településképi dokumentumokat, valamint oktatják is a módszert.

Az Országbíró lakótelep és sétány közterületeinek és zöldfelületeinek megújítása részvételi tervezéssel zajlott 2010-ben. A koncepcióterv előzetes programismertetés és kérdőíves felmérés után, három programalkotó fórum során alakult ki, majd a tervet a lakosság ismételten véleményezte. Maga a tervezési folyamat 2011-ben elnyerte a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége (TÖOSZ) legjobb önkormányzati gyakorlat díját, majd 2013-ban a Magyar Urbanisztikai Társaság (MUT) és az ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) is nívódíjban részesítette a beruházást (AngyalZÖLD+, 2014). Óbudán 2015 óta részvételi tervezéssel újulnak meg a kerület közterületei. Az első három évben húsz helyszínen zajlott részvételi tervezési folyamat, melyek egy része már a megvalósításon is túl van, közöttük említjük a Flórián tér, a Holdudvar park, vagy a Bárczi Géza Általános Iskola udvarának tervét. A budapesti zöldinfrastruktúra fejlesztését szolgáló Radó Dezső Terv rögzíti, hogy „a fejlesztési tervek kidolgozását az érintettek széles körének megszólításával és aktív bevonásával, részvételi tervezési megközelítéssel szükséges végezni”. Ennek érdekében létrehoztak egy honlapot, amelyen keresztül a lakosság tájékozódhat az aktuális projektekről és a lehetséges bevonási lehetőségekről. Bevonási módszerként kérdőíves felmérést és workshopokat alkalmaznak, valamint a helyszíneken elhelyezett „üzenőfalakon” keresztül is kifejezhetik a véleményüket az érintettek (URL1).

RÉSZVÉTELI TERVEZÉS FIATALOK, GYERMEKEK BEVONÁSÁVAL

A részvételi tervezésen belül speciális célcsoportot jelentenek a gyermekek és fiatalok. Az ő tervezésbe való bevonásuk részben eltérő módszereket és szemléletet kíván. Magyarországon ennek egyik úttörője a kultúrAktív Egyesület, akik az épített környezeti nevelés szemléletén keresztül valósítanak meg különböző

projekteket a gyerekek bevonásával. Az Egyesület és a MATE TTDI együttműködésével jött létre 2019-ben a LADDER Projekt (LABoratórium Diákokkal a DEMokratikus KÖRnyezetért), melynek célja, hogy az iskolai környezet fiatalok bevonásával történő közösségi rendezésén keresztül jó gyakorlatot teremtsen. A projekt keretein belül több hazai iskolával zajlik ma is együttműködés. A Budaörsi 1. sz. Általános Iskolában a közösségi folyamat célja az újonnan kialakított iskolakert élhetőbbé, a gyerekek számára komfortosabbá tétele. A programban az iskola tanulói folyamatosan részt vesznek, a közösség feltérképezésétől kezdve az ötleteik rajzos formában való megjelenítésén át a legjobb elképzelések közös kiválasztásáig és modellezéséig, sőt a megvalósításig. A gyerekek bevonásának gyakori eszközei a rajzos feladatok, a modellépítés, és a különböző társasjátékok (ebben az esetben a kultúrAktív Egyesület által fejlesztett Urbanity társasjáték) használata a tervezési folyamat során, melyek játékos formában segítenek kifejezni a gyerekek meglátásait. Hasonló módszerek segítségével zajlott a miskolci Dr. Ámbédkár Iskolával folytatott együttműködés is, ám itt eltérő célcsoport vett részt a folyamatban. Az iskola hátrányos helyzetű fiatalokat készít fel az érettségire, így az ő esetükben a célkitűzés is eltérő volt. Nagy hangsúlyt helyeztek az aktív környezetalakítás lehetőségeinek megtapasztaltatására. Ennek megfelelően a közös döntéshozatalon volt a hangsúly, amely a „nominal group technique” elnevezésű módszer segítségével, és szavazásos folyamatokkal valósult meg. A közös munka és építés szintén nagy szerepet kapott, melynek köszönhetően a fiatalok megtapasztalhatták a saját alkotóképességüket (Reith et al., 2022; Reith–Szilágyi-Nagy, 2022).

A TÁJKARAKTER-KUTATÁS RÉSZVÉTELI ESZKÖZEI ÉS MEGOLDÁSAI

Az Agrárminisztérium vezetésével 2016-ban átfogó országos kutatási projekt indult „Közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok” címmel. Ennek egyik pillérét a „tájkarakter-alapú tájtipizálási rendszer hazai megalapozását szolgáló módszertani kutatás és tervezés-módszertani fejlesztés” kutatási projekt jelentette (Konkoly-Gyuró et al., 2021). A kutatás keretében az országos tájkarakterelemzés mellett – a közreműködő kutatók által kiválasztott – mintaterületeken helyi szintű vizsgálatokat is végeztünk, amelyek során hazánkban elsőként határoztunk meg és jellemeztünk helyi tájkarakter-egységeket a helyi közösségek bevonásával. Az Ormos Imre Alapítvány két mintaterülete a Közép-Magyarországi Tápó-vidék és a Gerecse volt, amelyekről átfogó kutatási jelentés készült (Boromisza et al., 2020a). Ennek megalapozásához szakértői tájvizsgálatot végeztünk, valamint széles körben, több módon vontuk be a helyi lakosságot. A bevonás

egyik fontos célja volt, hogy információt gyűjtsünk a helyiek tájjal kapcsolatos véleményéről (például kötődés, értékek, problémák, észlelt változások, jövőkép), másrészt visszajelzést kapjunk a kutatás bemutatott részeredményeiről.

A helyi érintettek bevonásában a MATE Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanácskének kutatási előzményeire, a környezeti nevelési, tudománykommunikációs projekteken szerzett tapasztalatokra támaszkodtunk (Boromisza et al., 2020b, 3–11.; Jákli–Boromisza, 2017).

A helyiekkel folytatott kommunikáció első lépéseként azonosítottuk az egyes mintaterületeken a helyi érintettek körét az alábbi területekhez kötődően: mezőgazdaság, erdészet, vízügy, vadászat, természetvédelem és környezetvédelem, oktatás, turizmus, területrendezés és -fejlesztés, települési önkormányzatok, civil szervezetek. Véleményük megismerésére két alapvető módszert alkalmaztunk: *online* kérdőívet és *workshop*okat, utóbbiakat személyes, valamint interaktív, *online* formában. Minden bevonási módszer esetén az alábbi kérdésekre kerestük a választ: 1) Mi a kitöltő kapcsolata a tájjal? 2) Melyek a táj karakterét meghatározó elemek? 3) Mik az adott táj értékei? 4) Milyen változást érzékeltek a tájban? 5) Mik a helyi tájkaraktert veszélyeztető tényezők, problémák? 6) Mi a tájjal kapcsolatos jövőképük, célkitűzésük?

Az *online* kérdőíves felmérés 2020. április–június időszakban zajlott, amikor a Covid19 világjárvány miatt a legszigorúbb korlátozások, lezárások voltak érvényben Magyarországon. Az *online* felmérés tehát egy olyan időszakban történt, amikor felértékelődött a táj és a természetjárás szerepe. Az *online* kérdőívet a Google Forms ingyenes kérdőív-alkalmazás segítségével készítettük el.

A második lépésben alkalmazott *workshop*ok olyan események voltak, ahol az érintettekkel a részvételi tervezési módszerek segítségével együtt gondolkodtunk, „ötleteltünk”, terveztünk valamilyen cél érdekében. A kutatás során mintaterületenként négy műhelytalálkozót tartottunk, amelyek célja volt egyrészt a helyiek tájékoztatása arról, hogy milyen célból, milyen részvételi folyamat indul el a térségben; másrészt a helyiek tájjal kapcsolatos véleményének megismerése, tájjal kapcsolatos információk és nézőpontok gyűjtése; harmadrészt a kutatás részeredményeire visszajelzés kérése.

A megszólított érintettek köre mintaterületenként és *workshop*onként eltérő volt. Az egyes műhelytalálkozókban eltérő tematikát alkalmaztunk, minden találkozó alkalmával más-más fő témakört érintettünk. A *workshop*ok során az aktuális kérdésektől (például a táj értékei) és a célcsoporttól függően a kommunikációs eszközök igen széles palettáját alkalmaztuk: 1) szabad asszociációs rajzoltatás, 2) célt és módszert ismertető előadás, 3) kiscsoportos irányított beszélgetés, 4) a helyhez köthető információk közös rögzítése nagy méretben kinyomtatott légifotó-alapú mintaterület térképen, 5) kiscsoportos irányított beszélgetés a táj értékeiről, problémáiról, változásairól, karakteréről, 6) interaktív tájberendező játék (terepasztal): a különböző tájhasználatokat szimbolizáló fakockák segítségével

állítható össze az adott táj, 7) mintaterületi fényképek csoportosítása tájkarakter alapján / egységek elkülönítése, 8) korábbi eredményekre (korábbi workshopok, kérdőívek) visszajelzések kérése.

Az alkalmazott bevonási és kommunikációs módszerek alapján a megszületett eredmények az alábbiakban összegezhetők:

- az érintettek véleménye alapján létrejött szakmai eredmények: értékek, konfliktusok, változások, jövőkép;
- a szakértői eredmények és a helyi érintettek meglátásainak különbségeiből adódó tapasztalatok;
- a különböző bevonási eszköztárral kapcsolatos technikai, módszertani tapasztalatok;
- a válaszadási hajlandósággal, a módszerek korlátaival kapcsolatos tapasztalatok a workshopok és online kérdőívek esetén;
- a bevonási módszerek továbbfejlesztési, illetve alkalmazási lehetőségei más mechanizmusokban;
- a mintaterületek különbségéből adódó tapasztalatok.

A helyi érintettekkel folytatott kommunikáció nem csupán információforrásként jelentett hozzáadott értéket a mintaterületi kutatásokhoz. Elsősorban a workshopok eredményei és tapasztalatai mutatják jól, hogy a társadalom tájról – annak működéséről, állapotáról, értékeiről, problémáiról – alkotott képe mennyiben tér el a szakértői véleménytől, illetve hol vannak nagy eltérések a társadalmi ismeretek és a tudományos tudás között.

A fentiekre példát jelent, hogy a tájkarakter-egységek értelmezése, a területi különbségek megfogalmazása teljesen más perspektívából jelenik meg a lakosság gondolataiban. Különbségeket a helyiek elsődlegesen egyes települések (beépítésre szánt területek/belterületek) szolgáltatásaiban, műszaki infrastruktúrájában látnak, a természeti adottságok váltásai tájhatárokon, a tájkép különbségei jelen kutatás eredményei alapján kevésbé mutatkoztak meg. A természeti értékek népszerűsége és ismertsége igen kedvező, és jelentősen eltér más mintaterületen, korábban, részben hasonló korcsoporttal végzett kutatások eredményeitől. Az eredmények ugyanakkor igen hasznosak a tájra vonatkozó célkitűzések, javaslatok megfogalmazása során.

A kérdőívekben és a workshopokon érkezett visszajelzések hozzájárultak a terepi felmérések bővítéséhez, a helyi műhelymegbeszélések témáinak meghatározásához. A helybéliek részvételével sikeresen tártuk fel a tájkarakter meghatározó elemeit, a változások mozgatórugóit, amelyek alapján kistáj szinten is beazonosíthatóvá és lehatárolhatóvá váltak a helyi tájkarakter-területek és tájkarakter-altípusok. A helybéliek bevonása így közvetetten hozzájárult az érintett tájak jövőjére vonatkozó célkitűzések meghatározásához is. Utóbbi különösen fontos szempont hazánk Európai Táj Egyezmény alapján vállalt kötelezettségei között, mely el is várja az érdekeltek, érintettek bevonását a tájak értékelése során.

KONKLÚZIÓ ÉS ÖSSZEGZÉS

A részvételi tervezés példáinak országos áttekintése és a helyi érintettek tájka-rakter-kutatásba történt bevonása alapján a részvételi tervezés és kutatás szerepe a tájépítészetben az alábbiakban foglalható össze az érintettek számára: a figyelemfelkeltés, az ismeretterjesztés és az érdekérvényesítés lehetősége, a tényleges, tevőleges közreműködés becsatornázása. A kutatók, a tervezők és a döntéshozók számára a bevonás az érintettek véleménye kutatásának, illetve felmérésének lehetséges módja, a közösségi érdekek integrálásának és a közösségi támogatás megszerzésének lehetősége, kutatási, kommunikációs és eredményhasznosítási lehetőség, valamint az eredmények ismertetését és a megvalósítást követően vizs-zacsatolási, ellenőrzési, hatékonyságnövelési lehetőség.

A mintaterületi tájka-rakter-kutatás során alkalmazott változatos módszerek nemcsak az emberek tájról alkotott gondolatainak, tudásának, érzelmeinek feltérképezésére alkalmasak, hanem egyúttal élményt jelentő, interaktív, szemléletformáló, ismeretterjesztő programként is felfoghatók. Ennek fordítottja is igaz: az interaktív játzóeszközök, játékos feladatok, programok a tudománykommunikáció-n kívül a társadalom tájról alkotott képének vizsgálatára is alkalmasak.

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programja, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap, továbbá a KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001 (a Közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Bioló-giai sokféleség Stratégia 2020 hazai szintű megvalósítását megalapozó vizsgálá-tok) szakmai támogatásával készült.

IRODALOM

- AngyalZÖLD+ (2014): *AngyalZÖLD+ Stratégia és Program 2015–19*. Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat
- Bardóczi S. – Giczey P. (2010): *Kézikönyv a részvételi városmegújításról. Gyakorlati útmutató*. Bu-dapest: Közösségfejlesztők Egyesülete Városmegújító Munkacsoport, <https://bit.ly/3o2VdPW>
- Boromisza Zs. – Jombach S. – Erdei T. et al. (2020a): *A természeti és táji értékek táji léptékű meg-őrzésének stratégiai megalapozása. Helyi szintű tájka-rakter-egységek azonosítása, lehatáro-lása, továbbá ezek védelmére, kezelésére és fejlesztésére vonatkozó módszertan kidolgozása. Ormos Imre Alapítvány*. Megbízó: Agrárminisztérium
- Boromisza Zs. – Kollányi L. – Jákli E. et al. (2020b): Education with the Landscape – challenges in Science Communication and Ecotourism. Oktatás tájjal - kihívások a tudománykommunikáció és az ökoturizmus területén. *4D Tájépítészeti és Kertművészeti Folyóirat*, 55, 3–11. http://real.mtak.hu/111830/1/4D%2055%2005_BoromiszaZs%20onl.pdf
- Davidoff, P. (1965): Advocacy and Pluralism in Planning. *Journal of the American Institute of Planners*, 31, 4, 331–338. DOI: 10.1080/01944366508978187, https://urbanpolicy.net/wp-content/uploads/2012/11/Davidoff_1965_Advocacy-and-pluralism-in-planning.pdf

- Deák K. E. – Fekete A. – Kiss-Rácz E. (szerk.) (2018): *Tér_Köz. Példatár. Jó gyakorlatok a társadalom bevonására*. Budapest: Budapest Főváros Főpolgármesteri Hivatal, <http://www.urbact.hu/node/401>
- Demeter A. (2012): *SURE Közösségi tervezési eszköztár*. https://urbact.eu/sites/default/files/import/Projects/SURE/outputs_media/SURE_Toolkit_participative_planning_HU.pdf
- Dömötör T. (2008): *Közösségi részvétel a területi tervezésben*. Doktori értekezés. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, http://phd.lib.uni-corvinus.hu/338/1/domotor_tamas.pdf
- Foltányi Zs. (szerk.) (2008): *Hogyan varázsoljunk újjá egy közteret? Kézikönyv jól működő közösségi terek létrehozásához*. Budapest: Ökotárs Alapítvány, https://okotars.hu/sites/default/files/okotars_hogyan_varazsoljunk_ujja_egy_kozteret_letoltheto.pdf
- Jákli E. – Boromisza Zs. (2017): Tájökológiai adottságok és tájidentitás kapcsolatának értékelése Velencei-tavi tájrészletben. In: Blanka V. – Ladányi Zs. (szerk.): *Interdiszciplináris táj kutatás a XXI. században. VII. Magyar Tájökológiai Konferencia tanulmányai*. Szeged: U-GEO Alapítvány és Szegedi Tudományegyetem Földrajzi és Földtudományi Intézet, 2017. május 25–27. 283–290. http://www.geo.u-szeged.hu/tajokologia/Tanulmányokot/Jakli_MTOK2017.pdf
- Konkoly-Gyuró É. – Vaszócsik V. – Sain M. et al. (2021): *Tájkarakter-elemzés Magyarországon. Szakmai összefoglaló és módszertani útmutató*. Budapest: Agrárminisztérium, https://termesztan.hu/files/download/documents/document_img/77/?2021-10-18%2008:30:19
- Reith A. – Szilágyi-Nagy A. (2022): Demokratikus tájépítészet iskolai környezetben. Együttműködés a Dr. Ámbédkar Iskolával. Pécs: kultúrAktív Egyesület, http://kulturaktiv.hu/wp-content/uploads/2022/04/veglegesDemokratikus-tajepiteszet-iskolai-kornyezetben-I_Ambedkar_20220329-compressed.pdf
- Reith A. – Szilágyi-Nagy A. – de Vries, J. et al. (2022): *Partnering for Landscape Democracy. An Intensive Study Program in Miskolc to Renew the School Environment of the Dr. Ámbédkar School, 2021*. Gödöllő: Hungarian University of Agriculture and Life Sciences, https://press.mater.uni-mate.hu/41/1/Partnering_for_Landscape_Democracy_2022.pdf
- Sain M. (2010): *Segédlet a közösségi tervezéshez. (Területfejlesztési füzetek 1)* Budapest: VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft., http://www.terport.hu/webfm_send/279
- Sain M. – Rab J. (2018): *Részvételi tervezés a településfejlesztésben és településrendezésben*. Budapest: Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és Informatikai Nonprofit Kft., <https://lechnerkozpont.hu/doc/okos-varos/reszveteli-tervezes-a-telepulesfejlesztesben-es-telepules-tervezesben-20180412.pdf>
- Szilágyi-Nagy A. – Mihály R. (2021): *Minden térben gyerekekkel. Online és offline közösségi tervezés gyermekközösségekkel*. Pécs: kultúrAktív Egyesület, http://kulturaktiv.hu/wp-content/uploads/2021/10/211014_Minden-terben-gyerekekkel_online.pdf

URL1: *Radó Dezső Terv*. <https://rdt.budapest.hu/dialogs?embedded=true>